

ЖОСПАР

КІРІСПЕ.....	3
I. Қаржылық есеп беруді жасау бойынша түгендеу және басқа да дайындық жұмыстары.....	4
II. Қаржылық есеп беруді жасау.....	7
2.1 Қаржылық-шаруашылық қызметі туралы есеп беру.....	9
2.2 Ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп беру.....	11
2.3 Инвестициялық және қаржылық қызмет.....	14
III Консолидацияланған (консолидацияланған) қаржылық есеп беруді жасау..	16
3.1 Негізгі және заңды тұлғалардың консолидацияланған есеп беру.....	16
3.2 Негізгі және еншілер заңды тұлғалардың консолидацияланған есеп беру.....	16
ҚОРЫТЫНДЫ.....	35
Қолданылған әдебиеттер.....	36

КІРІСПЕ

Есеп беру деп кәсіпорынның өткен кезеңдегі қаржылық - шаруашылық қызметін көшенді түрде сипаттайтын барлық көрсеткіштер жүйесін айтамыз. Есеп беру процесін жасау есеп жұмысының соңғы сатысы болып табылады.

Қаржылық есеп берудің мақсаты өз пайдаланушыларына заңды тұрғының қаржылық жағдайы туралы сенімді, мәнді және пайдалы ақпараттарды беру болып табылады. Қаржылық есеп берудің пайдаланушыларының қатарына потенциалды инвесторлар, кредиторлар, жабдықтаушылар, сатып алушылар, еңбеккерлер, сондай-ақ мемлекеттік органдар, т.б. кіреді.

Қаржылық есеп беру басқарушы органдардың жұмыс және субъектің ресурстарын, міндеттемелерін және ақша қаражаттарының болашақтағы ағындарын бағалауға, несие беру бойынша шешімдерге және инвестициялық шешімдерді қабылдауға пайдалы ақпараттарды береді.

Есеп беру мәліметтен кәсіпорынның тиімділігін бағалау үшін, сондай-ақ шаруашылық қызметін талдау үшін сыртқы пайдаланушылар пайдаланады.

Осымен қоса, есеп беру кәсіпорынның шаруашылық қызметін жедел басқару үшін қажет және ол болашақ кезеңдерді жоспарлау мен бақылау үшін басты (бастапқы) база болып табылады.

Есеп беруге қойылатын негізгі талаптар: кәсіпорын қызметінің нәтижесін анық және объективті көрсету, барлық көрсеткіштерді бір-бірімен қатаң түрде үйлестіру, бухгалтерлік пен жедел-статистикалық есеп берудің сабақтастығын (үйлесімділігін) сақтау, әдістемелік және басқа да ережелерді сақтау болып табылады.

Бұрмаланған есеп бергені үшін кәсіпорынның басшысы мен бас бухгалтері Қазақстан Республикасының әрекет етіп тұрған заңдарына сәйкес жауап береді.

I. Қаржылық есеп беруді жасау бойынша түгендеу және басқа да дайындық жұмыстары

Бухгалтерлік есеп шаруашылық қаражаттарының құрамындағы және оларды жабу көздеріндегі болған барлық өзгерістерді, шаруашылық процестерін және олардың нәтижесін толық және дер кезінде көрсетуге арналған Есеп мәліметі жылда бар нақты шаруашылық қаражаттарына және олардың жабу көздеріне сәйкес келуі тиіс, бірақ іс жүзінде есеп мәліметтері шын мәліметтермен үйлесе бермейді, яғни олардың арасында алшақтық орын алуы мүмкін. Аталған алшақтық табиғи азаюдың, тасымалдаудың, қайта сортталудың нәтижесінде, өлшегіш құрал-жабдықтарының дұрыс көрсетпеуінен, операцияларды рәсімдеу кезінде жіберілген қателіктерден, т.б. салдарынан болуы мүмкін.

Ал бұл жыл сайын нақты жылда бар құндылықтардың мәліметін есеп мәліметтерімен салыстырып отыруды қажет етеді, және ол есеп айырысуды дәлдеу (анықтау) үшін де қажет. Тексерудің мұндай түрін түгендеу (немесе түгелдеу) деп атаймыз.

Түгендеу (немесе түгелдеу)-бұл бухгалтерлік есеп әдісінің басғы элементтерінің бірі, ол есеп айырысудың ақша қаражаттарының, аяқталмаған өндірістің, тауарлы-материалдық құндылықтардың, материалдың, емес активтердің, негізгі құралдардың нақты жылда барын тексеруін және олардың есеп мәліметтерімен салыстыруын көздейді. Меншік түріне (нысанына), қызмет түріне және жұмыс істеу тәртібіне қарамастан, оны барлық кәсіпорын жүргізеді. Ол қаражаттаудың міндетті қосымшасы болып табылады. Тек соның көмегімен шаруашылықта болатын әрі жасалатын барлық шаруашылық құбылыстар бухгалтерлік есепте көрініс табады. Ол өзінің қамту жағдайына қарап екіге бөлінеді: толық және ішкіара болып. Толық түгендеу әдетте, жылына бір рет жылдық есеп берудің алдында жасалады, оның мақсаты кәсіпорынның барлық активтері мен пассивтерін баланста дұрыс көрсету болып табылады. Мұндай толық түгендеу бақылаушы органдардың талабы бойынша жасалуы мүмкін. Ішкіара түгендеу, тек қана түгенделетін объектілердің кейбір бөлігін ғана қамтуы мүмкін, мысалға, кәсіпорынның кассасындағы нақты ақша қаражаты, кәсіпорындағы негізгі құралдардың саны т.б.

Түгендеу өз сипатына қарап жоспарлы және кезектен тыс жүргізілуі мүмкін:

- жоспарлы – алдын ала белгіленген мерзімге, қойған мақсатына және мүмкіндігіне сай етіп жүргізіледі;
- кезектен тыс – бұл кәсіпорын басшының тапсырмасы бойынша бақылаушы органдардың талабы бойынша материалды жауыпты тұрғанын ауысқан кезінде, табиғи апаттардан кейін жүргізіледі. Ол ЕЕС 24 “Бухгалтерлік есепті ұйымдастыру” стандартына сай етіп жасалынады. Онда оның кезектілігі түгендеуді жүргізудің мерзімі, түгендеу комиссиясының құрамы және т.б. қағидалар қарастырылады.

Кәсіпорын басшысы түтендеу жұмыстарын жүргізу тәртібін белгілейді, оның ішінде түтендеу комиссиясының құрамын, есепті жылдағы түтендеу санын, олардың күнін белгілейді.

Түтендеу жұмыстарын жүргізу үшін әрбір кәсіпорында тұрақты жұмыс істеп тұратын комиссия болады және оның құрамын кәсіпорын басшысы белгілейді.

Түтендеу комиссиясының істейтін жұмыстары сақтау органдарындағы және өндірістегі мүлкті, сондай-ақ қаржы жөніндегі барлық міндеттерді тексеру; кәсіпорынның бухгалтерлік қызметкерлерімен бірге түтендеу нәтижелерін анықтауға және қайта сұрыптауға арналады; сондай-ақ шыққандарды табиғи немесе нормаларының шегінде есептен шығаруға; тауарлы-материалдық құндылықтарды қабылдауды, сақтауды және бастауды, реттеуге, есепке алуды жақсарту және олардың сақталуын бақылау мәселелері жөнінде, сондай-ақ пайдаланылмайтын мүлкті сату туралы ұсыныстар әзірлеуге; мүлкті сақтауын қамтамасыз ету жөніндегі шараларды жүргізуге; екі түтендеу аралығындағы сақтау және қайта өңдеу орындарындағы тауарлы-материалдық құндылықтарды түтендеуге, іріктеп түтендеудің әдістемесі бойынша да бақылау жұмыстарын жүргізуге бағытталады.

Түтендеу комиссияларының мүшелері кем шыққандары және талан-тарапқа түскендерге, бүрмәсілеу мақсатымен мүлктің нақты қалдығы туралы немесе артық шыққан тауарлар, материалдар және басқа да құндылықтар туралы жазбаға білі тұра дұрыс емес деректерді енгізбегені үшін ҚР заңдарында белгіленген тәртіп бойынша жауапкершілікке тартылады.

Мүлктің нақты қолда барын тексеруді бастағанға дейін түтендеу комиссиясы кіріс-шығыс құжаттарының түтендеу кезіндегі соңғы тізімдерін немесе материалдық құндылықтары мен ақшалай қаражаттарын есепке алады.

Түтендеу комиссиясының нәтижесі де тексеріледі, ол үшін ішінара бақылау жұмыстары жүргізіледі, сол бақылау барысында комиссияның мүшелері де қатыса алады және ол да актімен хатталады.

Екі түтендеу аралығындағы кезеңде құндылықтарды номенклатурасы бойынша үлкен кәсіпорындардың сақтау және қайта өңдеу жұмыстары іріктеу әдісімен тексеріледі.

Түтендеу нәтижесі бойынша салыстыру тәзімдемесі жасалынады, сосын оның деректері бухгалтерлік есептері деректерімен салыстырып, олардың арасындағы айырмашылықтары (ауытқулары) көрсетіледі. Түтендеу нәтижелерін көрсету үшін ҚР-нің Мәліметтік статистика комитеті бекіткен бірінші реттен толтыратын есеп құжаттарының мынадан үлгілері қолданылады.

Негізгі құралдардың түтендеу жазбасы жалға алған және күнделікті жалға бергендерді қоса есептегендегі негізгі құралдың нақты қолда барын көрсету үшін қолданылады.

Түтендеу қағазы өндірісті ұйымдастыру ережелері бойынша материалдық құндылықтарды бірден санап, жазбаға жазуға мүлкін болмаған жағдайларда іріленеді. Бұл түтендеу қағазы саналған құндылықтармен бірге олардың тұрақ орындарында сақталады.

Түтендеу кезінде және басқа да тексерістердің көмегімен анықталған мүлктің нақты қолда бары мен бухгалтерлік есептегі деректердің арасындағы алшақтығы белгілеу тәртібі бойынша есептеледі. Сортталу кезеңінде анықталған кем шыққандар мен артықтардың өзара есеп айырысуы тек ерекшелік ретінде ғана, сол тексеріліп отырған кезең үшін, тексерген комиссияның жұмысын бағалау үшін және тауарлы-материалдық құндылықтардың сапасы мен мөлшерін анықтау үшін қажет болуы мүмкін. Сорттаудың болғандағы жөнінде материалдық жауапты адамдар түтендеу комиссиясына егжей-тегжейлі түсініктеме берді. Сортталудың өзара есепке алынуы туралы ұсыныс тұрақты жұмыс істейтін түтендеу комиссиясының қаруына беріледі және оның кәсіпорын басшысы түбегейлі шешеді, ал ол ұсынылған барлық материалдарды зерттегеннен кейін, есепке алу туралы тиісті шешімдер қабылданды. Сортталу (пересортицасы) бойынша олардың артық не кем шығуын есепке (зачетка) алғаннан кейін, жетпей қалған құндылықтар жауапты адамдардың жауапкершілігіне жатқызылады. Егер де сортталу кезінде нақты жауапты адамдар анықталмаса, онда оның қолданыс кем шыққан мүлдетер ретінде қаралады да, кәсіпорынның зиянына жатқызылады. Сортталу салдарынан анықталған күн айырмашылықтары материалдық жауапты адамдардың кінәсінен болмаса, ол түтендеу комиссиясының хаттамаларында бұл аталған айырмашылықтар жауапты адамның мойнына күйітпау себептерін ашып көрсетеді. Есеп айырығудың барлық түрлерінің түтенделуінде өзіндік ерекшеліктері болуы мүмкін. Бюджетпен, сатып алушымен, жабдықтаушымен, есеп беретін адамдармен, қызметкерлермен, депоненттермен және басқа дебиторлармен, кредиторлармен есеп айырығуды түтендеу есеп айырысу шоттарында есептелген сомалардың мұқият негізделгеніне саяды. Есеп айырысу инкассо тәртібімен жүргізілмейтін барлық сатып алушылардың және басқа дебиторлардың мәліметтерінің дұрыстығын тексеру үшін кредиторлардың берешегі туралы дербес шоттардың көшірмелері жазылады.

Есеп берер алдында үлкен дайындық жұмыстары жүргізіледі. Бухгалтерия шоттардан, қоймалардан, есеп беретін адамдардан т.б. құжаттардың толық түсінік (немесе түсінік) тексеруді, ай ішіндегі немесе жыл ішіндегі барлық шығындарды өндіріс шығындарына, қосымша, негізгі құралдарды амортизациясын, демалысқа төленетін резервін және басқа мақсаттарға арналған резервін, материалдық емес активтердің тозуын толық есептеуді, алдағы кезеңдердегі шығындарды есептеп шығаруды, құндылықтардың барлық шоттары мен топтарында есептік баға бойынша нақты өзіндік құнын, орташа КДШ процентін не ауытқушылықтарын (+,-) есептеп шығаруды, жұмсалған материалдардың нақты өзіндік құнын анықтап, оны өндірістік және басқа шоттарға көшіріп жазуды тексеруі қажет.

II. Қаржылық есеп беруді жасау

Жоғарыда айтылғанымыздай, қаржылық есеп берудің құрамына бухгалтерлік балама, шаруашылық-қаржылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беру, ақша қаражатының ирзалығы туралы есеп беру түсіндірме хаттамасы (жазбасы) кіреді.

Қаржылық есеп берудің мақсаты пайдаланушыларды есептік кендегі қызметінің нәтижесі мен қаржылық жағдайы туралы пайдалы, әрі мәнді және сенімді ақпараттармен қамтамасыз ету болып табылады.

Бірақ қаржылық ақпараттарды пайдаланушылар кәсіпорынның қызметі туралы әрқипы мәліметтерді қажет етеді, мысалы:

- инвестор – жасаған инвестицияның тәуекелділік дәрежесі олардың алатын табысына қаншалықты пара-пар келетіндігін анықтау үшін; кәсіпорынға салған инвестициясын сатудың немесе соған сәйкес активтерін сатып алудың, немесе өз үлесін сақтаудың немесе соған сәйкес активтерін сатып алудың, немесе өз үлесін сақтаудың сқажеттілігі анықтау үшін; кәсіпорынның келешектегі күтілетін дивидендтерді төлеу қабілеттілігін анықтау үшін қажет ақпараттарды талап етеді;
- кредитор – алған қарызын және төлемін пайызын өтеу қабілеттілігін (мүмкіндігін) анықтау үшін қажет ақпараттарды талап етеді;
- жабдықтаушылар – кредиторлық қарызды дер кезінде өтей алатын қабілетін тексеру үшін қажет ақпараттарды талап етеді;
- сатып алушы – кәсіпорын қандай кезеңде өз қызметін жалғастыра алатындығы жөніндегі ақпараттарға мүдделі болып келеді;
- қызметкерлер – кәсіпорынның тұрақты әрі рентабельді болғанына мүдделі, өйткені олар, өзінің еңбек ақысын және басқа жеңілдіктері мен төлемін алады, ал акционерлер – тұрақты түрде дивиденд алып тұруын көздейді;
- Мемлекеттік органдар – кәсіпорынның тұрақты әрі рентабельді жұмыс істегеніне мүдделі, өйткені олар солардың көмегімен экономикалық саясатты (салық шараларын қоса алғанда) жүзеге асырады, сондай-ақ статистикалық мәліметтерді жинайды;
- Жұртшылық – жұмыс орнын табу мақсатында қажетті ақпараттарды елді мекенді, аймақты дамытуға керек ақпараттарды жинауға (алуға) мүдделі болып келеді.

Қаржылық есеп беру кәсіпорынның инвестициялық саясатын жасауға, несиелеу аясын дұрыс қалыптастыруға, болашақ ақша қаражатының ағынын бағалауға, кәсіпорынның міндеттемесі мен ресурстарын бағалауға және олардың басқарушы органдарының қызметіне қажет ақпараттармен қамтамасыз етуге өз септігін тигізеді.

Кәсіпорынның қаржылық есеп беруін әрқипы пайдаланушылардың әртүрлі мүдде бойынша пайдалануы кәсіпорынның сол жалпы талапқа сай келуі үшін оның қызметіне капиталдың жеткілікті болғаны абзал. Сондықтан

олардың негізгі талабы (басқа жағдайлары бірдей болғанда): кәсіпорынның алған меншік капиталы мен басқа инвестициясы туралы ақпараттар оларды қанағаттандыруы тиіс.

Бұл ереже барлық пайдаланушылардың мүддесіне ортақ әрі сай келетін ақпарат болып саналады. Жалпы алғанда, пайдаланушылар келесі ақпараттарға мүдделі болып келеді.

Есеп берудің мәліметтері	Пайдалылығы
Экономикалық ресурстары (активтер құрылымы)	Кәсіпорынның табыс алу қабілетін бағалау және болашақта болатын ақша қаражаты
Қаржылық құрылымы (кәсіпорынның қарызы мен меншік капиталының ара қатынасы)	Қарыз қаражатының келешекке қажеттілігін бағалау және болашақта алынатын пайда мен ақша қаражатын мүдделі тараптардың арасына тарату; кәсіпорынның сырттан инвестицияны тартудың потенциалдық икемділігін бағалау.
Өтімділік пен өлшем қабілетінің коэффициенті	Өз міндеттемесіне жауап беретін кәсіпорынның ұзақ және қысқа мерзімдегі қарыздарын төлеу қабілеттілігін бағалау
Рентабельділік пен іскерлік белсенділігінің коэффициенті	Кәсіпорынның ресурстарды пайдалану тиімділігін бағалау
Қаржылық жағдайының өзгеруі	Қаржылық, инвестициялық, оперативтік қызметінің нәтижесінде, кәсіпорынның алған ақша ағынын бағалау; кәсіпорынның келешектегі ақша қаражатына қажеттілігін болжау

Қаржылық есеп беру өзара байланысты, өйткені ондағы шаруашылықтың бір ғана операциясы әртүрлі фактімен көрініс табады. Әрбір есеп беру әртүрлі ақпаратты береді, ол оны сол немесе басқада күйінде шаруашылық жүргізуші субъект пайдаланылады.

Қаржылық есеп пайдаланушылар үшін айқын, түсінікті болуы және барлық маңд. ақпараттарды алуы тиіс. Қажет болған кезде түсініктеме хаттамасында (жазбасында) баптардың жіктелесі мен ақша қаражаттары туралы қосымша мәліметтер арқылы олардың мазмұнын түсіндіру тиіс.

Қаржылық есеп беру өткен кезеңдердің мәліметтерімен салыстырады. Есеп беру Қазақстан Республикасының валютасында жасалады, өлшем бірлігі – мың теңге. Жылдық есеп берудің есептік кезеңі болып толық календарлық жыл саналады, ал жаңадан құрылған субъектілер үшін – заңды

тұлға тұлға ретінде статусын алған күнінен бастап есепті жылдың 31-ші желтоқсанына дейін сақалады. Меншік иесінің есеп берудің басқа да кезіндегі белгілеуге құқығы бар (жылына бір реттен кем болмауы керек).

2.1 Қаржылық-шаруашылық қызметі туралы есеп беру

Қаржылық-шаруашылық қызметі туралы есеп беру нысаны табыс пен шығыс шоттарын алып, оларға шолу жасайды. Қаржылық-шаруашылық қызметінің есеп берудің келесі көрсеткіштерден тұрады:

- өнімді, жұмысты, қызметті сатудан түскен табыс; ҚҚС, акциздар және басқа міндетті төлемдер мен салықтан шегертілген түрінде көрсетіледі, қайтарылған тауар құнын, бағадан және сатудан жасалған жеңілдіктерді қоспағанда;
- өнімнің, жұмыстың, қызметтің сатылған өзіндік құнына кәсіпорынның нақты шығындары, яғни өнімді, жұмысты, қызметті өндірумен байланысты тікелей шығындар кіреді;
- жалпы табыс-өнімді, жұмысты, қызметті сатқаннан түскен табыстан өнімнің нақты өзіндік құнын алып тастағаннан соң шығатын қаржылық нәтижесі;
- кезең шығыстары-өнімнің, жұмыстың, қызметтің өндірістік өзіндік құнына еңбейтін шығыстар; жалпы және әкімшілік шығыс, сату бойынша шығысы, пайыздарды төлеу бойынша шығыстары;
- негізгі қызметтен түскен табыс (зиян) – жалпы табыс пен кезең шығыстарының айырмасы;
- негізгі емес қызметтен түскен табыс (зиян) – кәсіпорынның негізгі қызметімен байланысты емес операциядан алынған табысы (негізгі құралдарды, материалдық емес активтерді, бағалы қағаздарды сатқаннан, субсидия т.б.);
- салық салынғанға дейінгі әдеттегі қызметінен алынған табысы-негізгі және негізгі емес қызметтерін біріктіргеннен алынған табыс;
- табыс салығы бойынша шығыс – 11 БЕС салынған, соның ережесіне сәйкес есептік кезең үшін анықталған табыс салығы бойынша шығысы;
- салық салынғаннан кейінгі әдеттегі қызметінен алынған табысы (зияны) – салық салынғанға дейінгі табыстан табыс салығы бойынша шығысын шегергеннен соң алынған табысы (зияны);
- төтенше жағдайдан алынған табысы (зияны) – есептік кезеңде орын алған төтенше жағдайдың салыдоланған нәтижесі;

**ҚАРЖЫШЫҚ-ШАРУАШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ НӘТИЖЕЛЕРІ
ТУРАЛЫ ЕСЕП БЕРУ**
1 қаңтар 2006 ж

(мың теңге)

Көрсеткіштер атауы	Сызық жолының №	Табысы	Шығысы
Сатылған өнімнен (қызметтен, жұмыстан) түскен түсім	01	3943098	*
Сатылған өнімнің (қызметтің, жұмыстың) өзіндік құны	02	*	1845829
Жалпы табыс (01-02)	03	102269	
Кезең шығыстары-Барлығы:	04	*	77486
Оның ішінде: Жалпы және әкімшілік шығыстары (82)	05	*	50480
Сату бойынша шығыстары (81)	06	*	16556
Пайыз бойынша шығыстары (83)	07	*	10450
Негізгі қызметтен түскен табыстары (зияндары) (03-04)	08	24783	
Негізгі емес қызметтен түскен табыстары (зияндары) (70-84)	09	1730	4083
Салық салынғанға дейінгі әдеттегі қызметінен түскен табысы (08+09)	10	22460	
Занды тұлғадан ұсталынған табыс салығы (85)	11	*	7097
Кейінге қалдырылған салықтар		*	844
Салық салынғаннан кейінгі әдеттегі қызметінен түскен табысы (10-11)	12	14519	
Төтенше жағдайдан алынған табысы (зияны) (86)	13		
Таза табысы (зияны) (12+13)	14	14519	

- таза табыс (зиян) – есептік кезеңде кәсіпорынның алған қаржышық нәтижесі.

Сонымен, қаржышық-шаруашылық қызметінің нәтижелері: 70-“Негізгі қызметтен түскен табысы”, 72-“Негізгі емес қызметтен түскен табысы”, 80-“Сатылған тауарлардың (жұмыстардың, қызметтердің) өзіндік құны”, 81-“Тауарларды (жұмыстарды, қызметтерді) сату барысында жұмсалған шығындары”, 82-“Жалпы және әкімшілік шығындары”, 84-“Негізгі емес қызмет бойынша шыққан шығындары”, 85-“Табыс салығы бойынша шыққан шығындары”, 71-“Сатылған тауарлардың қайтарылуы және сатуға байланысты шегерімдер, сондай-ақ баға шегерімдері”, 86-“Төтенше

жағдайдан және тоқтатылған операциядан келген табыстары (зияндары)”, 83 “Басқа ұйымдарға үлестірілген қатысудан түскен табысы (зияны)” шоттарының деректерінің негізінде шығарылады. Басқаша айтқанда, есеп беруге қажетті барлық деректерін бухгалтерлік есеп шоттарында көрініс тапқан мәліметтерден тікелей алынады.

2.2 Ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп беру

Есеп беру 4 БЕС талаптары бойынша жасалады. Есепте негізгі (немесе операциялық), инвестициялық және қаржы жөніндегі қызметін жүзеге асыру нәтижесінде алынған ақшалай қаражат ағыны (тасқыны) туралы барлық деректері, сондай-ақ қаржы қызметінде пайдаланылатын таза ақшалай қаражаттың және олардың эквиваленттерінің таза көбеюі, жылдың басындағы және аяғындағы ақшалай қаражат пен оның эквиваленттері көрсетіледі.

№4 бухгалтерлік есеп стандарттарына сәйкес субъекттер жасаған “Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп” заңды тұлғаның қаржылық жағдайындағы өзгерісті бағалауға мүмкіндік береді, бұл олардың есепті кезең ішіндегі операциялық (кіріс алатын негізгі қызмет пен инвестициялық және қаржы қызметтеріне жатпайтын өзге де қызметі), инвестициялық (ұзақ мерзімді алашақтарды сатып алу мен сату) және қаржылық қызметі (жеке капиталы мен төлем қаражаттарының мөлшері және құрамындағы өзгеріс нәтижесі болып табылатын заңды тұлғаның қызметі) тұрғыдан алғанда қаражаттардың түсуі мен жұмсалуды туралы хабарлармен қамтамасыз етіп. Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп субъекттің есепті жылдың ішіндегі қаржылық есебінің құрамында беріледі.

Ақша қаражаттарының қозғалысы операциялық, инвестициялық және қаржылық қызметі тұрғысынан алған мағлұматтардың мазмұнын ашу үшін керек, мұның өзі заңды тұлғаның қаржы жағдайын және қызмет түрлерінің ықпалын бағалауға мүмкіндік береді.

Инвестициялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының қозғалысын ашып көрсеткен кезде тура әдіс пайдалануы мүмкін, бұл әдіс жағдайында ақшалай түсім қаражаттары мен төлемдердің негізгі түрлері ашып көрсетіледі, не жанана әдіс пайдаланылуы мүмкін, бұл әдіс жағдайында ақшалай түсім қаражаттары мен төлемдердің негізгі түрлері ашып көрсетіледі, не жанана әдіс пайдаланылуы мүмкін, бұл әдіс жағдайында таза табыс пен зиянға әкелетіндер мен міндеттемелерге, ақша операцияларының өзгерістеріне, сондай-ақ инвестициялық немесе қаржылық қызметтің нәтижесі болып табылатын кірістеріне немесе зияндарына қарап түзетулер енгізіледі.

Операциялық қызметтегі ақша қозғалысын анықтау үшін тікелей және жанана әдістер пайдаланылады.

Тікелей әдісте ақша қозғалыстарының негізгі түрлері ашылады. Мысалға, өнімді сатудан түскен түсімнен сатып алынған материалдардың

барлық төлем түрлерін, КДШ (жөлік-дайындау шығыстарының) төлемін, несиені үшін пайыздық төлемдерін, бюджетке тиісімі төлемдерін шегереді.

Операцияндық қызметтен тікелей әдісті пайдаланған кезде ақша қаражатының түсуімен шығуының нәтижесі: өнімді, жұмысты, қызметті сатқаннан түскен түсімнен, алынған аванстан, пайыздан, дивиденттен, роялтиден және т.б. табыстардан; жабдықтаушылармен және мердігерлердің қарызын төленгеннен, берілген аванстан, төлеген жалақыдан, бюджет пен бюджеттен тыс төлемдерінен және т.б. шығыстарынан тұрады.

Жанама әдістер – бұл әдістер таза табыс немесе зиян өзгерген ағымдағы активтер мен міндеттемелеріне, ақшасыз операцияларына, сондай-ақ өткен жылдармен салыстыра отырып, қаржылық және инвестициялық қызметтердің нәтижесі болып табылатын табыстар мен шығыстарға түзету (корректир) жасалады. Бұл әдісте баланс мәліметтері мен қаржылық-шаруашылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беру мәліметерін негізге алады. Бұл әдіс қаржылық-шаруашылық қызметінің нәтижесі туралы есеп берудің әрбір баптарына түзету енгізуді көздемейді. Тек қана таза табыс сомасын өткен жылдармен салыстыру арқылы есептік кезеннің көрсеткіштеріне түзетулер енгізеді.

Таза табысы (зиянды) түзету

Таза табысы түзететін операциялар	Түзетуді жүргізудің тәрізін
Материалдық емес активтер мен негізгі құралдар бойынша есептелген амортизациясы	Есептелген амортизацияны сомасы таза табыс сомасына қосылады, өйткені ол ақша қаражаттарының шығысын әкелмейді
Ағымдағы активтердің сомасының өзгерістері: дебиторлық қарыздар, крлар, (запастар), болашақ кезеннің шығыстары, басқа да ағымдағы активтер т.б.	Егер ағымдағы активтер өсетін болса, онда ағымдағы ақша қаражаттары азаяды, ал егер де керісінше болса, онда ақша қаражаттары өседі, онда олардан түскен табысы да көрсетеді.
Ағымдағы міндеттемелердің сомасын өзгерістегі (қысқа мерзімді банкі несиелерін қоспағанда), кредиторлық қарыздар, салық төлемдері, басқа да ағымдағы міндеттемелер.	Ағымдағы міндеттемелердің сомасы өссе, ақша ағымның сомасы да өседі, егер міндеттемелер азайса, онда ақша қаражаттары да азаяды, онда олардан алынған шығысы да көрсетеді.

Көрсеткіштер	СЫЗЫҚ ЖОЛЫ НЫҢ КОДЫ	Сомасы
1. Операциялық қызметтен алынған ақша қаражаттарының қозғалысы		14619
Таза табыс		
Таза табысты салыстыру үшін жасалатын түзетулер		3328
Ұзақ мерзімді активтерді сатқаннан алынған нәтижесі		
Тауарлы-материалды запастардың өзгерісі		-13631
Дебиторлық қарыздардың өзгерісі		-21666
Болашақ кезеңнің шығыстарының өзгерісі		-375
Кредиторлық қарыздардың өзгерісі		14160
Басқа да активтердің өзгерісі		1899
Басқа да түсімдер		-376
Басқа да төлемдер		
Операциялық қызметтен түскен ақша қаражатының таза сомасы		
2. Инвестициялық қызметтен алынған ақша қаражаттарының қозғалысы		(363)
2.1. Түскен ақша қаражаттары		
Негізгі құралды, материалдық емес активтерді және басқа ұзақ мерзімді активтерді сатқаннан түскен табыс		
Қаржылық инвестицияны сатқаннан түскен табыс		
Басқа да түсімдер		
2.2. Ақша қаражатының есепке алынуы		
Негізгі құралдарды сатып алу		23369
Материалдық емес активтерді сатып алу		25766
Қаржылық инвестициясын сатып алу		
Басқа да төлемдер		
Инвестициялық қызметтен түскен ақша қаражаттарының таза сомасы		(49556)
3. Қаражаттандыру қызметінен алынған қаражаттарының қозғалысы.		
Түскен ақша қаражаттары		
Ақция шығару		
Ұзақ мерзімді несиелердің түсуі		37861
Қысқа мерзімді несиелердің түсуі		
Құрылтайшылардың салған салымдарының түсімдер.		24217
Басқа да түсімдер.		

Ақша қаражаттарының есепте шығынуы		
Ұзақ мерзімді несиелерді өтеу.		
Қысқа мерзімді несиелерді өтеу.		13728
Дивидендтерді өлеу.		
Басқа да төлемдер.		
Қаражаттандыру қызметінен түскен ақша қаражаттарының таза сомасы.		48568
Ақша қаражаттарының және оның эквиваленттілігінің таза өзгерістері		(1547)
Есептік жолының басындағы таза қаражаты.		11541
Есептік жолының соңындағы ақша қаражаты.		18194

2.3 Инвестициялық және қаржылық қызмет

Инвестициялық қызмет-ұзақ мерзімді активтерді сатып алу, сату және берілген несиені өтеу және алу.

Инвестициялық қызметке мыналар жатады:

- негізгі құралдары, материалдық емес активтерді және басқа да ұзақ мерзімді активтерді сатудан, қаржылық инвестицияны сатудан, басқа кәсіпорындардан алынған қарыз қаражаттары және басқа да түсімдер;
- негізгі құралдары, материалдық емес активтерді және де басқа ұзақ мерзімді активтерді сатып алуға жұмсалған ақша қаражаттарының шығысы;
- қаржылық инвестицияларды алу, басқа кәсіпорындарға қарыз ақша бер, басқа да төлемдер.

Инвестициялық қызмет бухгалтерлік баланстың ұзақ мерзімді активтерінің құрамына кіреді. Оған қаржылық инвестицияға әсер ететін операцияларда кіреді. Инвестициялық қызмет қаржылық-шаруашылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беруінде көрініс табады, онда ол акцияларды сатудан алынған табыс немесе шығыс ретінде көрінеді, сондай-ақ негізгі құралдары және басқа да сатудың нәтижесі көрініс табады.

Қаржылық қызмет мәнішкі капиталы мен қарыз капиталының құрамы мен мөлшерінің өзгерісінің нәтижесі болып табылады.

Оған мыналар жатады:

- шығарылған акциядан түскен ақша қаражаттары және басқа да бағалы қағаздары сатқаннан алынған банктік және банктік емес несиелер, басқа да түсімдер;
- алынған банктік және банктік емес несиелерді өтеуге жұмсалған ақша қаражаттары, өз акционерлерінен акциясын сатып алу үшін жұмсалған қаражаттар, дивидендтер және басқа да жұмсалған қаражаттар.

Кәсіпорын қаржылық, инвестициялық және ақшасыз операцияларды жүзеге асыруы мүмкін. Оларға: материалдық емес активтерді және кезігі құралдарды ұзақ мерзімді несиенің есебінен алу; кредиторлық қарызды кредиторға ақшаны және басқа да бағалы қағаздарды беру жолымен өтеу; басқа кәсіпорынның активтарын сатып алынған тауарларға және дайын өнімге айырбастау жолымен алу және т.б. жатады.

Ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп беру үшін арнайы әзірленген кестелерді (таблицаны) пайдаланады, онда келесі ақпараттар келтіріледі (ақша қаражатының қозғалысын жаңама әдіспен есептеу):

- өткен және есептік жылдағы баланс, оның барлық баптары салыстырылады және олардың әрқайсысы бойынша ауытқуы анықталады. (+,-);
- өткен және есептік жылдағы қаржылық-шаруашылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беру, оның барлық табыстары мен шығыстары, сондай-ақ есептік кезеңнің соңындағы таратылмайтын табысы (зияны) салыстырылады.

Мәліметтерді салыстырудың нәтижесінде қандай да қызмет түріне (операциялық, инвестициялық немесе қаржылық) сомалардың үлес салмағын анықтауға болады. Осы әзірленген кестелердің мәліметтеріне нұсқа жасап, есеп беруге түзетулер енгізу мүмкіндігі туады. Осы жаңама әдіс бойынша жасалған кесте жоғарыда келтірілді.

Операциялық қызметтен түскен ақша қаражаттарының қозғалысын тікелей әдіс бойынша анықтаған кезде олардың қозғалысына әсер ететін факторлардың мазмұны ашылады, яғни ақшалай және ақшасыз жасалған операцияларының ара-жігі ашылады.

Егер де операциялар өзінің экономикалық мазмұны бойынша біртектес болып келсе, онда олар ес беруде бір бапқа біріктілуі мүмкін. Тікелей әдістің негізінде жасалған ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп беру нысаны төменде келтіріледі.

III Консолидацияланған (консолидацияланған) қаржылық есеп беруді жасау

3.1 Негізгі және заңды тұлғалардың консолидацияланған есеп беру

Есептік кезең біткен соң шаруашылық жүргізуші субъект қаржылық есеп беруді жасайды. Шаруашылық жүргізуші субъектінің құрамында ҚР-нің аймағында және оның тысқары жерлерде тұратын еншілес немесе тәуелді серіктестіктері бар болса, өзінің қаржылық есеп беруімен қоса, консолидацияланған (консолидацияланған) есеп беруді жасайды, яғни бірнеше заңды тұлғаның есеп беруін біріктіреді.

Заңды тұлға (командалық және толық серіктестік, жауапкершілігі шектеулі және қосымша серіктестік, акционерлік қоғам) егерде басқа (негізгі) заңды тұлғаның өзінің жарлық қорына салған салымдарының басым көпшілігін иеленсе және қабылданатын шешімдердің басым бөлігін анықтау мүмкіндігіне ие болса, онда олар еншілес серіктестік ретінде танылады.

Заңды тұлға (командалық және толық серіктестік, жауапкершілігі шектеулі және қосымша серіктестік, акционерлік қоғам) егер де басқа (қатысушы, артықшылығы бар) заңды тұлғаның бар болғаны 20% дауыс беретін акциясына ие болса немесе сондай деңгейде қатысушылық үлесі бар болса, тәуелді серіктестік ретінде танылады.

3.2 Негізгі және еншілес заңды тұлғалардың консолидацияланған есеп беру

Заңды тұлға басқа кәсіпорынның акциясын сатып алу арқылы өз қызметін жүзеге асыруы мүмкін; егер де сол сатып алынған акциясы 50% - тең астам болса, онда инвестицияланған объектіге бақылау жасау мүмкіндігін алады. Инвестор бақылауды белгілейтін болса, онда ол кәсіпорынды еншілес кәсіпорын деп атайды. Негізгі кәсіпорында және барлық еншілес кәсіпорында бірігіп, бірінен заңды тұлғалар тобын құрайды және олардың мәліметі бойынша консолидацияланған есеп беруін жасайды.

Қаржылық есеп беруді пайдаланушылар олардың топтасқан бөлігін емес, тұтас бөлігін бірте мүдделі болып келеді. Бұндай қажеттілік консолидацияланған есеп беруге қойылатын талапты күшейтеді.

Консолидацияланған есеп берудің құрамына: консолидацияланған бухгалтерлік балансы консолидацияланған қаржылық-шаруашылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беру, консолидацияланған ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп беруі және түсініктеме жазбасы кіреді.

№13 ЕЕС сөйкес “ Консолидацияланған есеп беру және еншілес серіктестіктегі инвестицияның есебі” негізгі заңды тұлға жергілікті және шетелдегі еншілес заң тұлғалардың консолидацияланған (консолидацияланған) қаржылық есеп беруі енгізіледі, тек мыналарды қоспағанда: егер де еншілес

серіктестік жақын арада сатуға арналса және оларды бақылау уақытына сипатта болса немесе олар қағаз түрде ұзақ мерзімді шектеулі жағдайда әрекеттесіп тұрса, онда бұл аталған жағдайларда жүрген серіктестіктердің мәліметі консолидацияланған қаржылық есеп беруге қосылмайды.

Негізгі кәсіпорын өз кезегінде, еншілес кәсіпорында бөлу мүмкін, онда ондай кәсіпорындар консолидацияланған қаржылық есеп бермеуі мүмкін, егер де оны негізгі кәсіпорын талап етпесе.

Негізгі заңды тұлға және оның еншілес заңды тұлғасы қаржылық есеп беруді келесі жолмен консолидациялайды (яғни біріктереді):

- есеп беруді өзара сәйкестендіреді (есеп беру қосымша өңделеді, жіктелесі өзгертіледі, түзетулер енгізіледі);
- активтер, міндеттемелер, меншік капиталы, табығы, шығысы туралы мәліметтердің әрқайсысы жолы мен бабы бойынша қосылады;
- кейбір баптар бойынша қайталауға жол бермейді және кейбір баптар жойылуы мүмкін.

Бірнеше заңды тұлғалардың есеп беруінен бір ғана қаржылық есеп беруді жасау үшін ішкі есеп бағалы қағаздар, меншік капиталдар және т.б. мәліметтердің негізінде тиісті түзетулер жасалады.

Түзету жазбалары консолидацияланған қаржылық есеп берудің дайындау барысы оның жұмысшы кестесінде жасалынады және ол негізгі кәсіпорынның Бухгалтерлік есебінде де, еншілес заңды тұлғада да көрсетілмейді.

Толтық есеп беру жасау кезінде еншілес заңды тұлғаның бухгалтерлік балансында бөлек көрсетіледі, яғни еншілес заңды тұлғаның нақты таза активімен алмастырылады. Балансты әрбір еншілес серіктестіктің және негізгі заңды тұлғаның үлесі бойынша меншік капиталы қалыптастырылады. Бұл жерде меншік капиталында негізгі заңды тұлғаның үлесінен оған енген (кірген) еншілес серіктестердің үлесі көп немесе аз болуы мүмкін.

Негізгі заңды тұлғаның таза активінен оған енген (немесе кірген) еншілес серіктестіктердің таза активтері асып түссе, онда оның ағымдағы сатып алынған активтерінің құнынан мәмілес бойынша өтетін міндеттемесін шегеріп, келіп қосылған заңды тұлғаларды гудвилл ретінде анықтайды және консолидацияланған бухгалтерлік баланста актив ретінде жеке бап болып болып көрініс табады.

Егер де негізгі заңды тұлғаның құрамына кіретін еншілес заңды тұлғаның құны олардың таза активінен кем болса, онда алынған активтердің ағымдағы құны мен сол күні алынған міндеттемелердің арасында теріс айырма, яғни гудвилл (бәдвилл) пайда болады, бірақ ол да консолидацияланған бухгалтерлік баланстың жеке бабы болып көрініс табады.

Мысал. “Тасты” ААҚ-мы “Жол-Өткен” ААҚ-нің 100% дауыс беруші акциясын, “Шу” ЖШС пен “Төретөбек” ЖШС 100% қатысу үлесін сатып алған. Аталған үш кәсіпорынның үстінде де “Тасты” ААҚ бақылау жүргізеді.

Сатып алынған акцияның құны 1750 мың теңге. Негізгі және еншілес заңды тұлғалардың баланстарының мәліметі төмендегі 1 кестеде келтірілген.

Аталған заңды тұлғалардың алынған кездегі таза активі ұшпаны құраған:

“Жол-Өткен” ААҚ 1750 мың теңге (2055-305)

“Шу” ЖШС 750 мың теңге (1140-390)

“Төретоган” ЖШС 520 мың теңге (665-145)

Консолидацияланған есеп беруді қалыптастыру үшін операцияларды жою (түзету) кестесі жасалынады (2 кесте), ал ол келесі кезеңдерден тұрады:

- бірінші кезекте еншілес заңды тұлғаны алысымен, алдымен, негізгі заңды тұлғаның өзіне қатысты таза активінің үлесі анықталады (кәсіпорынның активінен оның міндеттемесі алынып тасталынады);
- содан соң түзетулер жасалынады:

“Жол-Өткен” ААҚ инвестициясының байланысты инвестициясының баланстық құны жойылады және меншік капиталындағы сомасы, яғни 1750 мың теңге сомасы (“Инвестиция”, “Жарлық капиталы”, “Таратылмаған” “Табыс” баптары бойынша түзетулер жасалады).

“Шу” инвестициясына байланысты алынған құны таза актив құнынан асып түскендіктен, консолидацияланған кезде “оң іскерлік фирмасы (гудвилл)” деген түсінік пайда болады.

Түзетілген негізгі заңды тұлғаның инвестициясының құны 810 мың теңге сомасына (“Инвестиция” бабы) бағаланған, ал негізгі заңды тұлғаның еншілес кәсіпорындағы үлесі 520 мың теңгеге бағаланған (500 мың теңге “Жарлық капиталы”+20 мың теңге “Таратылмаған табыс”), алынған құны оның таза табысынан 290 мың теңгеге асып түскен (290 мың теңге (810-520)- “Гудвилл” бабы).

Негізгі және еншілес заңды тұлғаның балансы

1-кесте

“Тасты” ААҚ (негізгі заңды тұлға)		“Жол-Өткен” ААҚ (еншілес заңды тұлға)		“Шу” ЖШС (еншілес заңды тұлға)		“Төре-тоған” ЖШС (еншілес заңды тұлға)	
Баланс баптары	Есепті кезеңнің соңына (аяғына), мың теңге	Баланс баптары	Есепті кезеңнің соңына (аяғына), мың теңге	Баланс баптары	Есепті кезеңнің соңына (аяғына), мың теңге	Баланс баптары	Есепті кезеңнің соңына (аяғына), мың теңге
Активтер		Активтер		Активтер		Активтер	
Негізгі құралдар	890	Негізгі құралдар	220	Негізгі құралдар	630	Негізгі құралдар	440
Инвестиция	2385	Инвестиция		Инвестиция		Инвестиция	
Тауарлы-материалдық запастар	965	Тауарлы-материалдық запастар	1045	Тауарлы-материалдық запастар	484	Тауарлы-материалдық запастар	160
Дебиторлық қарыздар	930	Дебиторлық қарыздар	320	Дебиторлық қарыздар	410	Дебиторлық қарыздар	20
Ақша қаражаты	810	Ақша қаражаты	470	Ақша қаражаты	16	Ақша қаражаты	45
Жыны	5980	Жыны	2855	Жыны	1140	Жыны	665
МІНДЕТТЕ МЕЛЕР		МІНДЕТТЕ МЕЛЕР		МІНДЕТТЕ МЕЛЕР		МІНДЕТТЕ МЕЛЕР	
Жарлық капиталы	5000	Жарлық капиталы	1000	Жарлық капиталы	600	Жарлық капиталы	500
Таратылма-	680	Таратылма-	750	Таратылма-	480	Таратылма-	20

Ған табыс		Ған табыс		Ған табыс		Ған табыс	
Міндеттеме-лер	320	Міндеттеме-лер	305	Міндеттеме-лер	390	Міндеттеме-лер	145
Жығыны	5980	Жығыны	2955	Жығыны	1144	Жығыны	665

“Төретсан” инвестициясына байланысты алынған құны таза актив құнынан аз болғандықтан, консолидацияланған кезде “теріс іскерлік фирмасы (бедвиол)” деген түсінік пайда болған.

Түзетілген: негізгі заңды тұлғаның инвестициясының құны 635 мың теңге сомасына (“Инвестиция” бабы) бағаланған, ал негізгі заңды тұлғаның еншілес кәсіпорындағы үлесі 750 мың теңгеге бағаланған (690 мың теңге- “Жарлық капиталы”+150 мың теңге “Тартылмаған табыс”), ал таза активтің құны 115 мың теңгеге алынған құнынан асып түскен (115 мың теңге(750-635))- “Теріс гудвиол(бедвиол)” бабы).

1 кесте

Консолидацияланған балансты жасау үшін әзірленген кесте сі

Баланс баптары	“Тасты ” негізгі заңды тұлға, мың теңге	Еншілес заңды тұлғалар			Жойықты		Консолидацияланған бухгалтерлік баланс мың теңге
		“Жол-өткен” ААҚ мың теңге	“Шу” ЖШС, мың теңге	“Төретсан” ЖШС мың теңге	Дг	Кг	
Активтер							
Негізгі құралдар	890	220	630	440			2180
Инвестиция	3195					3195	
Гудвиол					290		290
Тауарлы-материалдық запастар	965	1045	84	150			2254
Дебиторлық қарыздар	930	320	410	20			1680
Ақша қаражаты	810	470	16	45			1341
Жыны	6790	2055	1140	665			7745
МІНДЕТТЕМЕЛЕР							
Жарлық капиталы	5000	1000	600	500	2100		5000
Тартылмаған табыс (зиян)	660	750	150	20	920		660
Теріс гудвиол (бедвиол)						115	115
Міндеттеме-	1130	305	390	145			1970

лер							
Жыны	6790	2055	1140	665	331 0	331 0	7745

*Инвестиция – 3193 мың теңге (1750+635+810);

Гудвилл – 290 мың теңге;

Жарлы капиталы – 2100 мың теңге (1000+500+600);

Таратылмаған табыс (зиян) – 920 мың теңге (750+150+20);

Теріс гудвилл (бәдвилл) – 115 мың теңге

Негізгі заңды тұлға 100% акцияны иеленген жағдайда, еншілес кәсіпорын өзінің акционерінің мүддесін ескеруі қажет, өйткені олардың меншігінде 50% акция қалуы мүмкін. Акционерлердің бұл мүддесі ашылық мүддесі болып саналады және оларға тиесілі таза активтің және таза табыстың (зиянның) сомасы консолидацияланған қаржылық есеп беруде көрініс табу тиіс.

Таза табыстағы (зияндағы) ашылықтың үлесі есепті кезеңдегі еншілес тұлғаның алған таза табысынан анықталады және оның дәлдейі есеп беруде көрсетілгенмен, ол негізгі заңды тұлғаның меншігі болып саналамайды, сондықтан ол консолидацияланған қаржылық есеп беруде жеке бап болып көрсетіледі. Таза активтегі ашылықтың үлесі консолидацияланған қаржылық есеп берудің жасаған күніндегі меншік капиталындағы еншілес заңды тұлғаның сомасынан анықталады. Ашылықтың таза активі бойынша үлесі консолидацияланған баланста жеке көрсетеді. Яғни міндеттемеден бөлек, меншік капиталының құрамында “Ашылық үлесі” деген жеке ашылған бап көрсетіледі және ол негізгі заңды тұлғаның меншігі болып саналмайды.

Мысалы. “Шолақ-Қорған” ААҚ негізгі заңды тұлға болып тұра, “Теріскей-бет” ЖШС 70% қатыстық үлесін сатып алған. Сатып алынған таза активтің құны 2450 мың теңге құраған. Есепті жылдың соңында еншілес заңды тұлғаның таратылмаған табысы 650 мың теңге құраған. Консолидацияланған бухгалтерлік балансты дайындау кезінде бірінші кезекте еншілес заңды тұлғаның таза активіндегі ашылықтың үлесін анықтау керек.

Негізгі және еншілес заңды тұлғалардың балансы

“Шолақ-Қорған” ААҚ-негізгі заңды тұлға		“Теріскей-бет” ЖШС-еншілес заңды тұлға	
Баланс баптары	Жыл соңына, мың теңге	Баланс баптары	Жыл соңына, мың теңге
АКТИВТЕР		АКТИВТЕР	
Негізгі құралдар	7250	Негізгі құралдар	1450
Инвестиция	2450	Инвестиция	
Тауарлы-	450	Тауарлы-	860

материалдық запастар		материалдық запастар	
Дебиторлық қарыздар	740	Дебиторлық қарыздар	1190
Ақша қаражаты	920	Ақша қаражаты	2430
ЖИЫНЫ	11810	ЖИЫНЫ	5930
МІНДЕТТЕМЕЛЕ Р		МІНДЕТТЕМЕЛЕ Р	
Жарлық капиталы	8000	Жарлық капиталы	3500
Таратылмаған табыс	1220	Таратылмаған табыс	650
Міндеттемелер	2590	Міндеттемелер	1780
ЖИЫНЫ	11810	ЖИЫНЫ	5930

Әзірлеу кестесін жасаған кезде келесі түзетулер жасалады:

- негізгі заңды тұлғалар жүзеге келмеген инвестиция деңгейін 2450 мың теңге сомасын және еншілес заңды тұлғаның жарлық капиталын 3500 мың теңге сомасына азайту керек, ал оған керісінше, ашылығының үлесін 1050 мың теңгеге көбейту керек (3500x30%);
- негізгі компанияға жатпайтын таратылмаған табыс деңгейі 195 мың теңге азайту керек (650x30%) және ашылығының үлесін 195 мың теңгеге көбейту керек.

Консолидацияланған балансты жасау үшін әзірленген кестесі

Баланс баптары	“Шылақ-Қорған” ААҚ негізгі заңды тұлға, мың теңге	“Теріскей-бет” ЖШС еншілес заңды тұлға, мың теңге	Жою		Консолидацияланған бухгалтерлік баланс, мың теңге
			Дт	Кт	
АКТИВТЕР					
Негізгі құралдар	7250	1450			8700
Инвестиция	2450			2450	-
Тауарлы-материалдық запастар	450	860	290		1310
Дебиторлық қарыздар	740	1190			1930
Ақша қаражаты	920	2430			3350
ЖИЫНЫ	11810	5930			15290

МІНДЕТТЕМЕЛЕ Р					
Жарлық капиталы	8000	3500	3500		8000
Таратылмаған табыс	1220	650	195 ²		1675
АЗШЫЛЫҚ ҮЛЕСІ			3695		
Таза активтегі				1050	1050
Таза табыстағы				195 ²	195
Міндеттемелер	2590	1780			4370
ЖИЫНЫ	11810	5930		3695	15290

Консолидацияланған есеп беруді жасаған кезде дебиторлық және кредиторлық шарттары бойынша қарыздың негізгі және еншілес заңды тұлғаларға қатысты тек сыртқы қарыздары ғана көрсетіледі, ал олардың ішкі қарызы бір-біріне жатқызылады.

Алынғандардың және сатып алынғандардың көлемі шынайы көрсету мақсатында қаржылық-шаруашылық қызметтің нәтижесі туралы консолидацияланған есеп беруде, негізгі және еншілес тұлғалардың арасында жүзеге асатын операциялар шегеріліп тасталынады. Мұндай ішкі топталған операцияларға мыналар жатады: тауар мен қызметті сату және сатып алу; материалдық емес активтермен негізгі құралдарды сату және сатып алу; қарыз беру және қарызды алу және т.б.

Қаржылық-шаруашылық қызметтің нәтижесі туралы есеп беру консолидациясы келесі түрде жүргізіледі: негізгі және еншілес заңды тұлғалардың арасындағы өнімнің (тауардың, қызметтің жұмыстың) өзара айналымы, декидендігі, пайызы шегеріліп тасталады.

Мысал. “Қаратау” ААҚ негізгі заңды тұлғасы мен оның еншілес заңды тұлғалар “Энгельс” ЖШС (“Қаратау” ААҚ қатысу үлесі 70%) және “Ынтымақ” ЖШС (“Қаратау” ААҚ қатысу үлесі 80%) арасында ағымдағы жылдың барысында мынадай операциялар болады:

- еншілес заңды тұлғаны құруға негізгі заңды тұлға келесі деңгейде инвестиция салған болатын: “Энгельс” ЖШС – 2100 мың теңге, “Ынтымақ” – 1600 мың теңге. Оларды тіркеген кезде олардың жарлық капиталының деңгейі мынаны құрады: “Энгельс” ЖШС – 3000 мың теңге, “Ынтымақ” – 2000 мың теңге;
- “Энгельс” ЖШС-не негізгі заңды тұлға жалға берілген мүліктері бойынша тұрғын-үй қызметі үшін 1035 мың теңге сомасына шот ұсыған;
- “Энгельс” ЖШС тігі негізгі заңды тұлғаға алған кесінесі үшін 900 мың теңге марапаттау сомасын төлеген;
- негізгі заңды тұлға “Ынтымақ” ЖШС-не 1000 мың теңге сомасына тауар сатқан, ол сатылған тауардың 80% үлгініп жаққа (тұлғаға),

лені монополизацияға кірмейтін топқа қайта сатылған; “Ынтымақ” ЖШС сатылған тауардың өзіндік құны 550 мың теңге құрған.

5. негізгі заңды тұлға “Ынтымақ” ЖШС-не 800 мың теңге деңгейінде 18 айға тегін қарыз берген (ҚР Азаматтық Кодексінің N 745 бабына сәйкес).

Консолидацияланған есеп беруді жасау барысында жұмыс жөстесін дайындаған кезде (2а, 3б, 3в) келесі түзету жобаларын жасау керек:

- 1035 мың теңге сомға өнімді сату бойынша шығысын және сатудан түсетін табыс көлемін азайту керек;

- 900 мың теңге сомға пайызды төлеу шығысын және негізгі елес қызметінен алынатын табысын азайту керек;

- 180 мың теңге баланстағы тауарлы-материалдық запастың құнын азайтып, оны сатылған өнімнің өзіндік құнына кірсін керек;

- еншілес заңды тұлға бойынша шектен зиян мен таза табы азшылықтан үлесіне түзетіп жазылады;

- Баланс құны бойынша еншілес заңды тұлғалардың инвестициясы: “Энгельс” ЖШС-2100 мың теңгесі және “Ынтымақ” ЖШС-1600 мың теңгесі шегеріліп тасталған, сондай-ақ еншілес тұлғаның жарлық капиталының деңгейін азайту керек: “Энгельс” ЖШС-3000 мың теңге және “Ынтымақ” ЖШС-2000 мың теңгеге, сонымен қоса тиісінше азшылықтың үлесін де өсіру керек 900 мың теңгеге және 400 мың теңгеге;

- тауардың үшінші жаққа (тұлғаға) берілуіне байланысты сатылған тауардың табысынан пайда болған уақытша айырмасынан шығатын салық эффектісін есептеу керек: сатылмаған тауардың табысы-180 мың теңге құрған $((1000-550) \times 40 / 100\%)$; уақытша айырмасынан шығатын салық эффектісі-54 мың теңге $(180 \times 30\% / 100\%)$;

- табыс салығы бойынша шығысты азайтып, консолидацияланған баланстың “Кейінге қалдырылған табыс салығы” бойынша активті бабын 54 мың теңгеге өсіру керек.

**Консолдацияланған балансты жасау үшін әзірленген
(нәтижесі) кестесі**

АКТИВТЕР	“Қаратау” ААҚ негізгі заңды тұлға	Еншілес заңды тұлғалар		Жою		Қосылған қысқартылған Баланс
		“Эгелес” ЖШС	“Ынтымақ” ЖШС	Дт	Кт	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
I. Ұзақ мерзімді АКТИВТЕР:						
Материалдық емес активтер						
Бастапқы құны	1008	361				1369
Жынақталған тозу сомасы	48	16				64
Баланстық құны	960	345				1305
Негізгі құралдар						
Жер						
Ғимараттар мен қондырғылар	3050	720				3770
Машина мен құрал-жабдықтар	6450	1340	2566			10356
Басқа да негізгі құралдар	2310	2830	960			6100
Жынақталған тозу сомасы	5800	2895	2299			10994
Баланстық құны	6010	1995	1227			9232
Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициясы	3700				3700	0
I тарау бойынша ЖИЫНЫ	10670	2340	1227			10337
II АҒЫМДАҒЫ АКТИВТЕР						
Тауарлы-материалдық запастар						
Материалдар	5160	1960	64			7184
Дайын өнімдер, тауарлар	6040	2280	716		180	8836
Алынатын шоттар	15600	3030	1360		2035 _{3,4}	17955
Басқа да дебиторлық қарыздар	3400	230	340		800 ¹	3170

Кейинге қалдырылған табыс салығы				54		54
Ақша қаражасы	15974	2970	3480			22424
Басқа да ағымдағы активтер	330					330
II бөлім бойынша ЖИЫНЫ	46504	10450	5940			59933
БАЛАНС	57174	12790	7167			70470

ПАССИЕ						
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
I. МЕНШІК КАПИТАЛЫ						
Жарлық капиталы	7000	3000	2000	5000		7000
Таратылмаған табыс (жабылмаған зиян)	45804	9009	(300)	5578	2809	51544
АЗШЫШЫҚТЫҢ ҮБЕСІ					3943	3943
Таза активтегі					1300	1300
Таза табыстағы					2643	2643
I бөлім бойынша ЖИЫНЫ	52644	12009	1700			62437
II ҰЗАҚ МЕРЗІМІНДЕ НЕСИЕ						
Ұзақ мерзімді несие						
II бөлім бойынша ЖИЫНЫ						
III АҒЫМДАҒЫ МІНДЕТТЕМЕ						
Қысқа мерзімді несие	1300		800	800 ²		1300
Кредиторлық қарыздар;						
Бюджетпен есеп айырысу	1380	703	847			3133
Жабдықтаушылармен және мердігерлермен есеп айырысу	1490	78	3820	2035 ^{2,4}		3383
III бөлім бойынша ЖИЫНЫ	4570	781	5464			7987
БАЛАНС	57174	12790	7167	13467	13467	70470

Ұзақ мерзімді қаржылық инвестициясы – 3700 мың теңге (2100+1600);
Тауарлар = 180 мың теңге;
Алынатын шоттар – 2035 мың теңге (1000+1035);
Басқа да дебиторлық қарыздар – 800 мың теңге;

Кейінге қалдырылған табыс салығы 54 мың теңге;
 Жарлық капиталы 3000 мың теңге (3000+2000);
 Таратылған табыс (жыл)-5578 мың теңге
 $(1000+1035+900(9009 \times 30\%)+((-300) \times 20\%))$;
 2809 мың теңге $(1000+10035+900+54 \times 180)$;
 Азшылықтың үлесі – 3343 мың теңге $((3000+2000-3700)-$
 $(9009 \times 30\%)+((-300) \times 20\%))$;
 Қысқа мерзімді несиелер – 800 мың теңге; Жабдықтаушылармен және
 мердігерлермен есеп айырысу –2035 мың теңге $(1000+1035)$;

Қаржылық-шаруашылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беруді жасау үшін әзірленген (жұмыстық) кестесі

Қатар №	Көрсеткіштер атауы	“Қарағай” ААҚ негізгі заңды тұлға		Еніп ілес заңды тұлғалар				Жою		Консолидацияланған есеп беру	
				“Энгельс” ЖШС		“Бінғымақ” ЖШС					
		Табыс	Шығыс	Табыс	Шығыс	Табыс	Шығыс	Табыс	Шығыс	Табыс	Шығыс
1	Өнімді (жұмыстық қызметті) сатудан түскен табыс	125450		17400		6900				147725	
2	Сатылған өнімнің (жұмыстық қызметтің) өзіндік құны		62340		4300		5410	-20352 ²⁴	-820		71430
	ТМҚ жыл басына										
	Алынған ТМҚ								-1000		
	ТМҚ-дың жыл соңына қалғандары							-180 ²⁴			
3	Жалпы табыс (1-2)	63120		12900		1490		-1215		76295	
4	Кезең шығыстары, оның ішінде		2810		1910		1640		-1935		4425
4.1	Жалпы және өкімшілік шығыстары		1740		1200		1640		-1035 ²⁴		3515
4.	Сатумен байланысты шығыстары		940		710						1650

2											
4.	Пайыз төлемі бойынша шығыстары		180							-900 ²	-740
5	Негізгі қызметтен түсетін табыс (зиян) (3-4)	6031 0		10990			150	720			7187 0
6	Негізгі емес қызметтен түскен табыс (зиян)	645	150	730	170	320	470	-900 ²			795 790
7	Салық салынғанға дейінгі әдеттегі қызметінен алынған табыс (зиян) (5+(-)6)	6080 5		11550			300		180 ²		7187 5
8	Табыс салық		1501		2541	-				-54 ²	1768 8
9	Салық салынғаннан кейін әдеттегі қызметтен түскен табыс (зиян) (7+(-)8)	4560 4		9009			300		126		5418 7
10	Төтенше жағдайдан түсетін табыс (зиян)										
11	Таза табыс (зиян) (9+(-)10)	4560 4		9009			300		126		5418 7
12	Азықшылықтың үлесі			2703			60				2643
13	Таза табыс (зиян)	4560 4		6306			240		126		5154 4

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

toppreferat.com
Қазақша рефераттар...

Негізгі және тәуелді заңды тұлғалардың консолидацияланған қаржылық есеп беруі. Негізгі заңды тұлғалардың қаржылық есеп берулерінде тәуелді заңды тұлғалардың инвестициясы консолидацияланған қаржылық есеп беру кезінде “Тәуелді шаруашылық серіктестіктерінің инвестициясының есебі” (14 БЕС) деген бухгалтерлік есептің Стандартына сәйкес есепке алынуы мүмкін. Бұл жерде үлестік қатысу әдісін пайдаланады. Тәуелді заңды тұлға бұл инвестордың біршама ықпалында тұратын тұлға және ол еншілес те, бірігіп бақыланатын заңды тұлға да емес болып табылады.

ҚР-ның заңдарына сәйкес, егер басқа заңды тұлға оның дауыс беруші акциясының 20-дан-50% дейін иелік етсе, онда ол тәуелді шаруашылық серіктестігі болып табылады. Тәуелді шаруашылық серіктестігінің инвестициясы қаржылық есеп беру консолидациясына үлестік қатысу әдісі бойынша есепке алынады, тек мына жағдайларды қоспағанда; инвестициясы жақын арада сату мақсатымен алынса; тәуелді шаруашылық серіктестігі қатаң шектелген ұзақ мерзімді жағдайда әрекет ететін болса.

Егер де инвестор тәуелді шаруашылық серіктестігінің еншілес тұлғасының да акциясына бірдей иелік етсе, онда ол еншілес тұлғаға қатыстысын 13 БЕС сәйкес консолидациялайды, ал қалған бөлігін, яғни тәуелді заңды тұлғаның бөлігін-үлестік қатысу жолымен консолидациялайды.

Мысал, “Күлмекент” ААҚ-на “Қызыл-көл” ААҚ 30% акциясы, яғни 600 мың теңге сома және 70% “Сызған” ЖШС үлестік қатысы, яғни 525 мың теңге сома жатады. Бұл жағдайда, “Қызыл-көл” ААҚ тәуелді болып табылады, ал “Сызған” ЖШС-“Күлмекент” ААҚ-ның еншілес кәсіпорны болып табылады. “Күлмекент” ААҚ консолидацияланған бухгалтерлік балансын жасау процесі бірнеше кезеңдерден тұрады:

1. негізгі заңды тұлғаның инвестициясының деңгейін еншілестің үлесіне азайтады (яғни 525 мың теңге) және еншілес заңды тұлғаның жарлық капиталының деңгейін 750 мың теңге өсіретін; азшылықтың үлесі 225 мың теңгеге өседі;

2. негізгі заңды тұлғаға жатпайтын табыс үлесіне таратылмайтын табыс деңгейін азайтады және азшылықтың үлесін 231 мың теңгеге (770x30%) өсіру керек.

Консолидацияланған балансі жасау үшін әзірленген (жалғызшы) кестесі

Баланс баптары	“Құлкен т” ААҚ негізгі занды тұлға, мың теңге	“Қызыл- көл” ЖШС еншілес занды тұлға, мың теңге	“Сызған ” ЖШС - еншілес занды тұлға, мың теңге	Жою		Консо- лидац ияланғ ан бухгал терлік баланс , мың теңге
				Дт	Кт	
АКТИВТЕР						
Негізгі құралдар	1640	753	634			2274
Инвестиция	1125				525 ¹	600
Тауарлы- материалдық запастар	1060	230	531			1591
Дебиторлық қарыздар	340	1697	541			881
Ақша қаражаты	1690	1070	964			2854
ЖИЫНЫ	6055	3750	2670			8200
МІНДЕТТЕМЕЛЕР						
Жарлық қатталы	2800	2000	750	750 ¹		2800
Таратылмаған табыс	1290	720	770	231 ²		1829
АЗШЫЛЫҚ ҮЛЕСІ						
Таза активтегі					125 ¹	225
Таза табыстағы					231 ²	231
Міндеттемелер	1965	1030	1150			3115
ЖИЫНЫ	6055	3750	2670	981	981	8200

Егер де тәуелді заңды тұлға өзінің тәуелді заңды тұлға ретіндегі анықтамасына сәйкес келуін жоқтатса, онда ол кезден бастап оны инвестицияны қабылданған есеп саластына сәйкес, ұзақ мерзімді инвестиция есбі бойынша есепке алынады.

Кәсіпорында еншілес заңды тұлғаның инвестициясы болмаса, онда ол жеке қаржылық есеп беруді жасайды.

Мысал. 01.01.2001 жылғының жағдайы бойынша “Анар” ААҚ-на (негізгі заңды тұлға) “Гүлер” ААҚ 25% акциясы, яғни 700 мың теңге сома және “Ұлдана” ААҚ 35% акциясы, яғни 500 мың теңге сома жатқан. 2001 жылы “Гүлер” ААҚ 145 мың теңге таза табыс алған және ол 58 мың теңге дивидент жариялаған, “Ұлдана” ААҚ 45 мың теңге таза табыс тапқан, 15 мың теңге дивидент жариялаған. Негізгі заңды тұлға инвестицияның есбін үлетік қатысу әдісі бойынша жүргізген.

“Анар” ААҚ 01.01.2001 жылына инвестициясының баланстық құны 1200 мың теңге (700+500) тең болған. 01.01.2002 жылының басына “Анар” ААҚ-ның тәуелді заңды тұлғалардың таза табысына қатысу үлесі мынаны құрған:

“Тұлғар” ААҚ-38 мың теңге (145x26%); “Ұлдана” ААҚ-16 мың теңге (45x35%) үлестік қатысудан “Анар” ААҚ-ның алатын жалпы табысы 54 мың теңге (38+16) құрған.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қаржылық есеп берудің маңызы зор, өйткені есеп беруге ірілігі ең басты талап оның тазалығы (ашықтығы) болып табылады. Акционерлер мен инвесторларға есеп берудің мәліметі түсінікті болуы тиіс.

Қаржылық есеп беру-басқарушы органдардың жұмысын түгелдей, тиімділігін бағалап, сондай-ақ шаруашылық қызметін талдау үшін қажет.

Бухгалтерлік есеп стандартына сәйкес қаржылық есеп беру қатаң заңмен қадағаланады.

Қаржылық есеп берер алдында үлкен дайындық жұмыстары жүргізіледі.

Қаржылық есеп берудің құрамына бухгалтерлік баланс, шаруашылық - қаржылық қызметінің нәтижесі туралы есеп беру, ақша қаражатының қозғалысы туралы есеп беру және түсіндірме қаттамасы кіреді.

Қаржылық есеп беру кәсіпорынның инвестициялық саясатын жасауға несиелеу аясын дұрыс қалыптастыруға, болашақ ақша қаражатының ағынын бағалауға кәсіпорынның міндеттемесі мен ресурстарын бағалауға және олардың басқарушы органдардың қызметіне қажет ақпараттармен қамтамасыз етуге өз септігін тигізеді.

Қаржылық есеп беру өткен кезеңдердің мәліметтерімен салыстырылады.

Халық-шаруашылығы есептерінің арасында бухгалтерлік есептің және қаржылық есеп берудің алатын орны ерекше. 1995 жылдың 26 желтоқсанында ҚР Президентінің “Бухгалтерлік есеп туралы” заң күші бар №2732 жарлығы қабылданды. Осы заңға сәйкес 1996 ж 18 қарашада “Қаржы шаруашылық қызметі” бухгалтерлік есебінің бас шоты болып бекітілді.

Қолданылған әдебиеттер

1. “Қаржылық есеп” (2001ж) Авторлары: Қ.К. Кеуітскаев, Ә.М. Әжібаева, Н.А. Құдайбергенов, А.Ә. Жанғаева
2. “Бухгалтерлік есеп шоттарының жоспары” Авторы: Абдіғали Абдімананов.
3. “Кәсіпорындардың бухгалтерлік есебі” Авторы: Көкенов У.Ж., Көкенова Ф.У.